

Firbas, Jan

[Carey, O.V. Mind the stop: a brief guide to punctuation with a note on proof-correction]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. A, Řada jazykovědná.
1960, vol. 9, iss. A8, pp. 159-160

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/101263>

Access Date: 22. 02. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

ftongisaci; z kvantitativních změn velmi přehledně uvádí dloužení ve slabikách otevřených a krácení ve slabikách zavřených.

Postupující redukce koncových slabik se projevuje v dalším zjednodušení deklinačních typů. Dochází však i k častým přechodům substantiv z jedné deklinace do druhé, a tím také ke vzniku deklinace smíšené. Z konjugačního systému upozorňuje autorka na vyrovnávání v preteritu silných sloves. Knihu uzavírají stručné zmínky o změnách ve slovní zásobě tohoto období.

Závěrem je nutno zdůraznit, že celkový dojem z práce N. I. Filičevové je velmi kladný, i když nepřináší nic podstatně objevného. Autorka se opírá při zpracování dějin německého jazyka o téměř všechny nejdůležitější práce starší jak německé, tak i sovětské. Je třeba vyzvednout, že se jí podařilo širokou a bohatou problematiku a složitý vývojový proces formování německého spisovného jazyka vyložit systematicky, správně a se zřením k poslání knihy jasně a přehledně. Zvláště tuto metodickou stránku práce Filičevové nutno náležitě ocenit.

Zdeněk Masařík

G. V. Carey: *Mind the Stop, A Brief Guide to Punctuation with a Note on Proof-Correction.* 2nd ed., rev. Cambridge University Press 1958.

Sborník prací fil. fak. BU se několikrát obíral otázkami interpunkce (srov. články S. Žaží v A 6, téhož recenzi knihy A. B. Šapiro *Osnovy ruskéj punktuacii* v A 5 a náš článek v A 2). Nebude tedy snad nevhodné, podáme-li alespoň stručnou zprávu o pozoruhodné anglické interpunkční příručce z pera autora, jehož interpunkční praxi dává své placet cambridgeské univerzitní nakladatelství, jedno z předních vědeckých nakladatelství ve V. Británii. (V serii *Cambridge Authors' and Printers' Guides* vyšla jiná publikace G. V. Careyho o interpunkci pod názvem *Punctuation.*) Knížka, psaná neobyčejně svěžím slohem, je cenným svědectvím zkušeného praktika, který má jemný smysl pro vztahy mezi jazykovými jevy a který nadto zaujímá jasně teoretické stanovisko, pokud jde o funkci interpunkce a hlavního činitele v interpunkční praxi.

Zásadní důležitosti je první kapitola. Podle ní je hlavní úkol interpunkce v tom, aby co nejrychleji a co nejspolehlivěji pomohla oku orientovat se v tištěném nebo psaném textu. Tento úkol může interpunkce splnit jen tehdy, vyznačuje-li zcela zřetelně a nedvojsmyslně větnou strukturu (gramatickou i sémantickou). Nesplní ho, řídí-li se v poslední instanci zvukovou stavbou, zvláště přestávkami v řeči. Popsané Careyho stanovisko se naprosto liší od koncepce zastávané (a hájené na mezinárodním lingvistickém fóru; srov. např. *Atti del Terzo Congresso Internazionale dei Linguisti in Roma, Firenze 1935* a sbírku *Dokumente zur Interpunktion europäischer Sprachen, Göteborg 1935*, připravenou pro 5. mezinárodní lingvistický sjezd v Bruselu) zesnulým švédským profesorem H. Lindrothemem. Tento badatel a jeho spolupracovníci spatřovali totiž právě v zvukové stavbě, především v přestávkách v řeči, posledního rozhodčího v interpunkční praxi a navrhovali, aby toto hledisko bylo důsledně zachováno ve všech evropských jazycích. V této souvislosti není bez zajímavosti Careyho odhad, že ne více než pět procent anglických běžně pro tisk pišících autorů by v své interpunkční praxi oddělilo od určitého slovesa dlouhý rozvrtý a rozšířený podmět (srov. *The whole country and the British Commonwealth, followed the visit of . . .*) a že ne více než třicet procent takových autorů by vložilo interpunkční znaménko před přímý předmět stojící po vztažné, čárkou neuvedené větě (. . . *and that visit must have left on those who . . ., an impression that . . .*). Přitom běží o místa, na nichž by mluvčí promluvu zpravidla frázoval.

V ostatních kapitolách — vyjma pátou a šestou — se Carey zabývá přímo otázkami interpunkční praxe a přináší řadu zajímavých pozorování. Druhá kapitola probírá tzv. těžší znaménka (tečku, dvojtečku, středník), třetí pak tzv. lehčí (čárku, závorčky, pomlčku). Čtvrtá kapitola, nazvaná *A Mixed Bag*, je poněkud nesourodá; týká se vykřičníku, otazníku, uvozovek, spojovací čárky, kursivy, členění textu na odstavce. Sedmá kapitola, nově přidaná v druhém (jinak nepodstatně změněném) vydání, si všímá některých aktuálních problémů v současné větné i větné anglické interpunkci. Je třeba zdůraznit, že Carey si je dobře vědom toho, že rozvržení kapitol podle jednotlivých znamének skrývá v sobě nebezpečí formalistického výkladu interpunkčních jevů. Autor se však takového přístupu právem vstříhá, neboť ví, že interpunkční znaménka nelze zkoumat izolovaně. Z hlediska vztahů mezi interpunkčními znaménky připojme však alespoň jednu poznámku, týkající se vztahu pomlčky k čáře, popř. k středníku.

Z úvah bí Fowlerův v knize *The King's English* (str. 280n.) vyplývá, že konec působnosti pomlčky může vyznačit buď jiná pomlčka nebo tečka (či vykřičník nebo otazník přejímající funkci tečky), nikoli středník nebo čárka. Carey tuto zásadu zřejmě opouští (a ne zcela právem řadí pomlčku mezi tzv. znaménka lehčí). Je sice pravda, že jí vyžadovaná praxe může vést k ně-

kterým typografickým nevhlednostem (srov. např. sousedství pomlčky a středníku ve větě *The effort... has not been a pronounced success — some might count it a complete failure —; so some fresh means must be devised*), nicméně však nejrychleji a nejspolehlivěji pomůže oku postihnout rozsah působnosti pomlčky. (Carey v uvedeném dokladě — str. 69 — druhou pomlčku vynechává.) Právě z tohoto důvodu nelze zásadu bíí Fowlerův pominout, což ovšem nevyklučuje otázku, do jaké míry je jí nutno uplatňovat.

Pátá a šestá kapitola jsou jen volně spjaty s interpunkčními problémy. Pátá (*Some Common Pitfalls*) upozorňuje na některé lexikální, gramatické a stylistické přestupky proti dobrému usu. Šestá podává stručně, v podtitulu knížky slíbené poučení o tom, jak číst korektury.

Souhlasíme s G. V. Careym, že posledním rozhodčím v interpunkční praxi není stavba zvuková, ale stavba gramatická. Pokusili jsme se ukázat jinde (v *Časopise pro moderní filologii*, roč. 36 a 37, v *Sborníku fil. fak. BU, A 2*), že nepřiblížíme-li dostatečně ke gramatické stavbě jazyka, nevyložíme správné hierarchii interpunkčních činitelů (ani ovšem v podrobnostech jejich vzájemné vztahy). Tato skutečnost vynikne zvláště při srovnávání angličtiny s češtinou. Takové srovnání (viz cit. práce) totiž ukáže, že rozdíl v interpunkční praxi české a anglické je dán rozdílem v gramatické stavbě obou jazyků (velmi závažnou okolností je tu např. různý charakter českého a anglického slovního pořádku). Jak v angličtině, tak v češtině pak gramatická stavba vposledu určuje nejen rozsah korespondence mezi zvukovou stavbou a interpunkcí, ale určuje i intenzitu vlivu, který může zvuková stavba na interpunkci mít. (V tomto smyslu přijímáme i cenná pozorování V. Frieda — v práci *Anglická interpunkce*, Pfaha 1954 — o tom, že anglická interpunkce je mnohem pronikavější prostředkem slohové struktury než interpunkce česká a že v oblasti interpunkce jeví angličtina celkově užší korespondenci mezi psanou a mluvenou formou než čeština.) Máme tedy za to, že i metoda analytického srovnávání podporuje Careyho pojetí.

Shrnujeme. Svrým zaměřením je Careyho knížka sice praktickou příručkou, nepodávající v pravém slova smyslu lingvistický výklad anglické interpunkce, podnětně však takový výklad připravuje, neboť platně přispívá k řešení otázky, jaké místo zaujímá interpunkce v jazykovém systému. Proto je závažným přínosem i z hlediska obecně pojaté interpunkční teorie.

Jan Fírbaš

Připravovaná vědecká konference o historickém a historickosrovnávacím studiu slovanské skladby a o studiu slovanské skladby nářeční

Čtvrtý mezinárodní sjezd slavistů v Moskvě vytkl jako jeden z nejdůležitějších úkolů slavistiky historickosrovnávací studium slovanské skladby; zároveň byl zdůrazněn i velký význam skladby nářeční pro osvětlení syntaktického vývoje jednotlivých slovanských jazyků. Referáty i diskuse na sjezdu přitom ukázaly, že zájem o toto studium vzrůstá, že vzniká mnoho prací o dilích otázkách a že se na mnohých místech řeší stejné nebo obdobné problémy, aniž o sobě badatelé vědí. Značné rozdíly jsou i v metodologickém přístupu ke studiu syntaxe, a zejména v uplatnění historickosrovnávací metody. Vznikla dokonce otázka, je-li jí v syntaxi vůbec možno použít. To vše svědčí o tom, že by k dalšímu rozvoji a prohloubení studia velice pomohlo mezinárodní setkání slovanských syntaktiků, na němž by byly prodiskutovány nejdůležitější problémy historické, historickosrovnávací a nářeční skladby.

Československá slavistika se vždy o historické studium syntaxe živě zajímala a dosáhla v něm značných úspěchů v práci materiálové i teoretické. Významný podíl na tomto bádání měli jazykovědci brněnští, a i nyní stojí syntaktické otázky v popředí jejich zájmů. Proto dali podnět k uspořádání syntaktické konference v Brně od 10. — 15. X. 1960, a zvou na ni všechny československé i zahraniční slavisty, zabývající se syntaktickou problematikou. Věří, že výměna zkušeností a diskuse pomůže prohloubit a šíře rozvinout syntaktické bádání nejen jim samým, ale i ostatním účastníkům konference.

Na programu konference budou zařazeny jak teoretické otázky, spjaté s historickým a historickosrovnávacím studiem skladby, tak problematika studia vývoje věty a souvětí. Tyto otázky považují pořadatelé konference za nejaktuálnější. Aby se diskuse, v níž má být hlavní váha konference, příliš netříštila, nebyly zařazeny otázky významu a funkcí slovních druhů a tvarů ohebných slov, pokud ovšem přímo nesouvisí se stavbou věty a souvětí. Na tomto poli bylo již vykonáno více než při studiu věty, a ujasnění problematiky věty se zde přímo odrazí a pomůže. Nebyly zatím zařazeny ani otázky slovního spojení, protože místo nauky o slovním spojení v syntaxi a její poměr k nauce o členech věty potřebují ještě ujasnění teoretického. Naše konference se jistě obecně teoretickým otázkám syntaxe nemůže uzavřít, ale nechce se na ně soustředit, pokud nemají přímý dosah pro bádání historické a srovnávací.